

# Romano džaniben

časopis romistických studií | 16. ročník | **1/2010**

## — Přepínání kódů v elektronické komunikaci v severocentrální romštině

### Abstract

*Code-switching is a frequent discourse strategy used in the communication among bilingual speakers. As speakers are fluent in both linguistic codes, they can alternate them during conversation, which adds further meaning to the utterance. This is reflected not only in face-to-face communication but also in computer-mediated communication (CMC), i.e. communication in the setting of Internet chatrooms and discussion forums. This paper investigates the use and function of code-switching between Czech and the Northern Central dialect of Romani in one chatroom and one discussion forum. In the data, switching from Czech to Romani occurred for example in nicknames and ethnic terms, greetings and wishes. The participants switched to Romani mainly in order to express their membership in the group, and to specify the intended addressees of the message or to exclude outsiders.*

### Keywords:

*code-switching, Romani, Czech, computer-mediated communication, chatroom, discussion forum, internet.*

<sup>1</sup> Mgr. Eliška Vránová, M.A. je doktorandkou na School of Languages, Linguistics and Cultures na Univerzitě v Manchesteru. Email: [Eliska.Vranova@postgrad.manchester.ac.uk](mailto:Eliska.Vranova@postgrad.manchester.ac.uk)

## 1. Úvod

Přepínání kódů je častá strategie užívaná v romskojazyčné komunikaci. Vzhledem k tomu, že Romové jsou obvykle bilingvní (vedle romštiny ovládají také majoritní jazyk země, ve které žijí), mohou v komunikaci s ostatními Romy volit mezi užíváním jednoho či druhého jazyka, nebo mohou v rámci komunikace oba jazyky střídat podle svých aktuálních potřeb a preferencí. Podle definice Myers-Scotton odpovídá termín přepínání kódů „alternacím jazykových variet v rámci jedné konverzace“ (Myers-Scotton, 1995: 1). Na rozdíl od přejímání si při přepínání kódů elementy obou jazykových variet zachovávají své fonologické a morfologické rysy, tj. nejsou adaptovány do fonologického a morfologického systému druhého jazyka.

### 1.1. Přepínání kódů v elektronické komunikaci (CMC)

Za základní funkce přepínání kódů se obecně považuje překonávání neznalosti určitého výrazu v jednom z kódů nebo nedostatek prostředků pro vyjádření určitého konceptu v daném jazyce (Appel a Muysken, 1987, Kyuchukov, 2006), dále je zmiňována funkce metalingvistická (Appel a Muysken, 1987), identifikace s určitou skupinou (Poplack, 1980, Kyuchukov, 2006) a diskursivní strategie jako např. inkluze/exkluze posluchače nebo změna tónu/stylu konverzace (Appel a Muysken, 1987, Rusakov, 2001, Matras, 2002).

Mezi studie zaměřené na přepínání kódů v prostředí elektronické komunikace (computer-mediated communication, CMC) patří např. Paollilo (1996), který se zabývá volbou mezi angličtinou a paňdžábštinou při komunikaci na internetovém fóru o paňdžábské kultuře. Autor zaznamenal dva vzorce přepínání kódů z angličtiny do paňdžábštiny – funkce identifikace se skupinou je zprostředkována pomocí paňdžábských formulí vložených do jinak anglické komunikace. V případě výrazů, které se nedají zařadit mezi formule, je motivací vyjádřit „specifické emfatické komunikativní efekty“ (Paollilo, 1996). Siebenhaar (2006) zkoumal užití spisovné němčiny a místního dialektu v místnostech Internet Relay Chatu zaměřených na švýcarskou němčinu. Zjistil při tom, že nejdůležitější motivací pro střídání kódů bylo přizpůsobení se kódu druhého účastníka konverzace a také že zatímco hlavní část zprávy byla nejčastěji ve spisovné němčině, pro pozdravy a loučení se častěji užíval dialekt. Ve studii zaměřené na užívání angličtiny a arabštiny v elektronické komunikaci mladých odborníků v Egyptě zjistili Warschauer, Said a Zohry (2007), že angličtina je v této komunikaci dominantnějším jazykem a do arabštiny účastníci přepínají při pozdravech, v humorných nebo sarkastických výrazech, u výrazů vztahujících se k tradičnímu jídlu, svátkům a náboženství

(poslední tři případy se dají zahrnout do obecnější kategorie výrazů vztahujících se k místní komunitě). Van Gass (2008), která zkoumala střídání afrikánštiny a angličtiny v elektronické komunikaci, uvádí, že ačkoli přepínání kódů funguje do značné míry jako diskursivní strategie, ve velké části případů, které zkoumala, neneslo přepínání pro bilingvní účastníky komunikace žádný zvláštní význam.

## *1.2. Přepínání kódů v romštině*

Přepínání kódu v řeči bylo věnováno několik studií zaměřených na různé dialekty romštiny. Hübschmannová (1979) se zaměřila na volbu kódu ve vztahu ke kompetenci mluvčího ve slovenské (severocentrální) romštině (srov. Auer, 2005) a také ve vztahu k jazykovým doménám, přičemž romština se podle autorky užívá v souvislosti s „romským“ světem a výrazy z majoritního jazyka se vztahují ke světu gádžů (Neromů). Rusakov (2001) dochází k podobným závěrům při zkoumání severoruské romštiny. Kromě toho poukazuje na to, že změny v kódu často vyjadřují stylistické hranice v rámci narativu. Kyuchukov (2006) vidí jako hlavní motivaci muslimských Romů v Bulharsku pro vkládání tureckých elementů do romštiny vysokou prestiž, kterou turečtina v této skupině Romů má.

Studie zaměřené na přepínání kódů v romštině se většinou zabývají přepínáním z romštiny do majoritního jazyka. Tento článek se však zaměřuje na přepínání v opačném směru – z češtiny do romštiny. Tento fenomén bude zkoumán v prostředí elektronické komunikace, a to jak synchronní (tj. probíhající v reálném čase, např. chatování), tak i asynchronní (kdy jednotlivé promluvy dělí určitá časová prodleva, např. na diskusních fórech). Hlavní důraz bude kladen na obsah, role a funkce romských výrazů vložených do českojazyčné komunikace Romů.

## **2. Zdroje dat**

Jako hlavní zdroje dat pro zkoumání přepínání kódů z češtiny do romštiny byly použity dvě webové stránky, každá spravovaná jednou neziskovou nevládní organizací. První z nich je stránka Sdružení Dženo ([www.dzeno.cz](http://www.dzeno.cz)), organizace, která si klade za cíl především sdružovat romské jednotlivce a nevládní organizace. Webová stránka sdružení se zaměřuje hlavně na monitoring médií a zveřejňování zpráv, které nějakým způsobem souvisí s Romy v České republice, na Slovensku a v dalších zemích. Kromě toho mají uživatelé stránek k dispozici chat,

ze kterého pochází část dat užitých v této studii. Chat není omezen na určité téma nebo jazyk a je volně dostupný všem uživatelům bez nutnosti registrace. Text na stránkách sdružení je v češtině, přičemž velká část článků je lokalizována do romštiny a angličtiny. Jazykem chatu je převážně čeština, občas se objevuje přepínání do romštiny.

Druhým zdrojem dat byla webová stránka Sdružení Romea ([www.romea.cz](http://www.romea.cz)), jejíž obsah tvoří zejména zpravodajství týkající se Romů v České republice, je zde ale také sekce zpráv ze zahraničí. Stránka také obsahuje místnost pro chat, která ale v době výzkumu nebyla aktivní. Narozdíl od předchozí stránky, tato v době výzkumu poskytovala pod všemi zpravodajskými články prostor pro diskusi, kde mohli čtenáři vkládat své příspěvky nebo reagovat na komentáře ostatních. Jedná se tedy o formu asynchronní komunikace omezenou tématem článku, ke kterému se vztahuje. Počet komentářů k jednotlivým článkům byl různý. K některým článkům nebyly připojeny vůbec žádné komentáře, zatímco u jiných bylo možno najít až okolo dvou stovek komentářů. Co se týče jazyka užívaného na stránce, je jím opět hlavně čeština a část obsahu je lokalizovaná do angličtiny a romštiny. Jazykem diskusního fóra, které sloužilo jako druhý zdroj dat této studie, je převážně čeština. Občas se zde vyskytuje přepínání z češtiny do romštiny a příležitostně jsou komentáře pouze v romštině. Je třeba poznamenat, že ačkoli se články na stránce vyskytují ve všech jazykových mutacích (česky, romsky a anglicky), diskuse jsou otevřeny pouze u české verze článků.

Přístup k informacím o uživatelích zmiňovaného chatu a diskusního fóra je samozřejmě velmi omezený. Kvůli anonymitě internetového prostředí je výzkumník plně závislý na informacích, které na sebe prozradí samotní uživatelé, nebo které vyplynou z interakce samotné (srov. Androutsopoulos, 2006). Nicméně už jen samotná přítomnost uživatele na stránkách věnovaných romským záležitostem naznačuje alespoň jeho zájem o romskou komunitu. Obsah příspěvků naznačuje, že většina aktivních uživatelů chatu jsou Romové, zatímco diskusní fórum využívají jak romští tak i neromští uživatelé. Důvodem pro tyto předpoklady je v případě chatu hojně se vyskytující pozdrav *čau romale* 'čau Romové' nebo *servus cigani* 'ahoj Cigáni'<sup>2</sup>, kterým po vstupu do místnosti uživatelé zdravili, a také občasné komentování zvláštního nebo nežádoucího chování ostatních uživatelů, že jsou *sar gadžo* 'jako gádžo/Nerom'. Přítomnost neromských uživatelů v diskusním fóru byla naznačena výrazy jako *vy Romové* a *oni Češi*, odkazující na ostatní přispěvatele fóra.

2 Kromě faktu, že oba tyto pozdravy obsahují romské elementy (romský vokativ v slově *romale* v prvním případě a lexém *servus* v případě druhém, srov. Hübschmannová, Šebková a Žigová, 2001: 296), obzvláště druhá forma pozdravu by velmi pravděpodobně byla považována za urážlivou v případě, že by ji použil člověk nepatřící určitým způsobem do komunity, což by určité vyvolalo nějakou reakci ostatních uživatelů.

Jazyková kompetence uživatelů byla různá. Všichni ovládali češtinu, ale jejich kompetence v romštině byla v některých případech sporná. Toto odpovídá závěrům nedávného výzkumu *Sociolingvistický výzkum situace romštiny na území ČR* (Červenka et al., 2008), který zaznamenal probíhající jazykovou směnu směrem k užívání češtiny u větší části romské populace v České republice. V rámci tohoto výzkumu, zaměřeného na děti a mládež mezi 6 a 17 lety, bylo 21% konzultantů označeno jako „pasivní mluvčí“, tj. ti, kteří romštině rozumí, ale sami ji neužívají, a 29% informantů bylo zařazeno mezi nemluvcí, tj. romsky nemluví a ani nerozumí (Červenka et al., 2008: 25). I když mezi dospělými je procento kompetentních mluvčích romštiny vyšší (Červenka et al., 2008: 54), nedá se předpokládat, že by všichni uživatelé zde zkoumaného chatu a diskusního fóra byli plně kompetentními mluvčími romštiny. Přítomnost Romů – nemluvcích romštiny v diskusním fóru potvrzuje následující úryvek vybraný z jednoho z příspěvků:

(1) [...] *máš pravdu, já romsky neumím, doma mě to nechťeli učit, proč to nevím a ani se neptám.*<sup>3</sup>

### 3. Užití romštiny na chatu a v diskusním fóru

Na chatu bylo velmi častým jevem, že uživatel pozdravil ostatní romsky, vyměnil si s nimi několik úvodních frází v romštině a pak přepnul do češtiny. Další konverzace už byla vedena v češtině s občasným přepínáním do romštiny. Abych zjistila reakci uživatelů v situaci, kdy jiný účastník diskuse namísto přepnutí do češtiny pokračuje v diskusi v romštině, takovouto situací jsem sama vyprovokovala. Poté, co jsem dokončila sběr dat týkajících se užívání romštiny v běžných podmínkách na chatu, která jsou analyzována níže, zapojila jsem se sama do konverzace s tím, že jsem komunikovala převážně romsky. Jeden z uživatelů zareagoval na můj pozdrav a několik úvodních frází v romštině, pak ale přepnul do češtiny. I přesto, že jsem pokračovala v konverzaci romsky, druhý uživatel reagoval zásadně česky. To potvrzuje přinejmenším pasivní kompetenci tohoto uživatele v romštině. Důvod, proč uživatel odpovídal česky a ne romsky, může být jeho omezená aktivní kompetence v romštině, nebo také možnost, že nebyl ochoten se odklonit od obvyklého modelu konverzace v dané místnosti. Tato konkrétní reakce samozřejmě nemůže být generalizována na všechny účastníky chatu.

3 Pro autentičnost jsou citované ukázky internetové konverzace (v češtině i romštině) ponechány bez jakýchkoliv redakčních zásahů (pozn. red.).

Jak už jsem zmínila výše, většina komentářů a reakcí v diskusním fóru byla výhradně v češtině. Kromě toho se zde ale vyskytovaly komentáře psané pouze romsky a některé příspěvky zahrnovaly přepínání mezi těmito dvěma jazyky. Všichni diskutující použili alespoň jednou češtinu – i když některé jejich příspěvky byly pouze v romštině, jiné, někdy i v rámci stejného vlákna, byly naopak celé v češtině.

#### 4. Přepínání z češtiny do romštiny na chatu a v diskusním fóru

Nyní se zaměříme na jednotlivé případy přepínání kódů, které se objevily na obou webových stránkách, a na to, u jakého typu výrazů se obvykle přepínání objevuje. Ve většině případů se na romském chatu a diskusním fóru vyskytovalo přepínání kódů v souvislosti s výrazy vztahujícími se k romské komunitě, obzvláště s etnickými termíny. Jak už bylo zmíněno výše, přepínání kódů se objevovalo u pozdravů. Kromě toho se romština užívala u přání a také ve funkci tajného kódu. Romština měla také silný vliv na výběr přezdívek uživatelů.

##### 4.1. Přezdívky a etnické termíny

Na chatech a diskusních fórech je obvyklé, že si uživatelé zvolí jednu nebo i více přezdívek v rámci pohodlí a zachování anonymity. Výběr konkrétní přezdívky nebývá náhodný. Podle Crystala přezdívky „... naznačují, kdo jsou [jejich uživatelé]<sup>4</sup>, a fungují jako pobídka pro ostatní uživatele, aby s nimi komunikovali“ (Crystal, 2001: 160). Aarsand (2008: 150) zdůrazňuje fakt, že výběr přezdívky nejen naznačuje ostatním, kým uživatel je nebo chce být, ale zároveň představuje možnost vyjádřit uživatelské zájmy, pohlaví, lokalitu, věk nebo etnicitu s cílem získat pozornost ostatních uživatelů. Podle Tingstad (2003) jsou přezdívky vizuálním znakem osobní identity a uvádějí osobní profil, který chce uživatel prezentovat.

Někteří uživatelé studovaného chatu a diskusního fóra dali před českými přezdívkami přednost přezdívkám romským. Výběr romské přezdívky je důležitým vyjádřením postoje uživatelů vůči romštině a naznačuje, že se uživatel prezentuje jako Rom. Některé přezdívky toto vyjadřují přímo, např. *Romanicajory* ‘romská dívka’, *romano manuš* ‘Rom [romský člověk]’ a *romnije* ‘romská žena [vokativ]’. Tyto přezdívky mají ve skutečnosti hned několik funkcí.

4 Vzhledem k tomu, že internet představuje velmi anonymní prostředí, není zaručeno, že informace poskytnuté uživateli jsou pravdivé.

Jednak vyjadřují etnickou sebeidentifikaci uživatele v internetovém prostředí, postoj uživatele vůči romštině, ale také naznačují pohlaví uživatele a v případě přezdívky *Romanicajory* také přibližný věk. Přezdívka *cavo bratislava* 'romský kluk Bratislava' naznačuje etnicitu, pohlaví, věk a lokalitu, kde se uživatel nachází. Humorný podtext mají přezdívky *BENGORO BENG* 'čertík čert', *bengori* 'malá čertice' a *lubni* 'dívka'. Přezdívka *korkoro* 'sám' zase vyjadřuje uživatele pocit samoty.

Podobné znaky etnicity se objevují i v samotných příspěvcích uživatelů. V příkladě (2) užívají oba účastníci konverzace vokativ *caje* [*čhaje*] 'holka!' ve funkci, která může být přirovnána např. k funkci oslovení *man* v hovorové angličtině. Tento romský výraz (kurzívou) je vložený do jinak české konverzace.

(2) **nika:** *caje* delas frajerku a des na to jnom kdy pijes jinak to neumis coooooo KiKi  
NuNu

**KiKi & NuNu:** ty nika ja sem ty *caje* se divej na sebe *caje* nedelej nebo te tady hnet rozeberu

**nika:** abi si chcipla *caje* delas ze sebe frajerku tak se tady nevitahuj a pod ja se te nebojim

**KiKi & NuNu:** hahah *caje* a jak dostanes tak nechod mamince bracet

Toto škádlení spíše než vážně míněná konverzace je vedeno v češtině. Výraz *caje* ovšem vyjadřuje romskou etnicitu, která je oběma uživateli prezentována, a to ze dvou důvodů. Jedním z nich je prostý fakt, že uživatelé přepínají do romštiny, a tím druhým, že se navzájem oslovují výrazem *čhaje*, který doslova znamená 'romská dívka!' a který stojí v protikladu k výrazu *raklije* 'neromská dívka!' (Hübschmannová et al., 2001: 73, 234).

Velmi podobný příklad vkládání romského etnického termínu do české věty se objevuje v diskusním fóru (3). Uživatel v příspěvku přepíná do romštiny ve chvíli, kdy chce oslovit romské účastníky diskuse, a používá k tomu výraz *ROMALE* 'Romové!'.

(3) TAK *ROMALE*... STAČÍ VOLIT...!!!!

## 4.2. Pozdravy

Přepínání kódů v pozdravech, které je doloženo také např. v egyptské arabštině (Warschauer et al., 2007) nebo ve švýcarské němčině (Siebenhaar, 2006), bylo na studovaném chatu velmi

časté. Jak už jsem zmínila výše, bylo obvyklé, že se uživatelé navzájem pozdravili romsky a po několika úvodních frázích v romštině přepnuli na celý zbytek konverzace do češtiny. Příkladem užití tohoto vzorce je (4), kde uživatel s přezdívkou *Strejda Leon* přijde do místnosti a zahájí konverzaci s jiným uživatelem s přezdívkou *Darinka*, který do místnosti přišel dříve.

- (4) **Strejda Leon:** *servus prala*  
[‘zdravím, bratři’]  
**Strejda Leon:** *so keren roma*  
[‘co děláte, Romové?’]  
**Darinka.:** *soven*  
[‘spí’]  
**Strejda Leon:** *tu soven<sup>5</sup> darina nebo ko ?*  
[‘to ty spíte Darinko nebo kdo?’]  
[PŘEPNUTÍ DO ČEŠTINY]  
**Darinka.:** tak vsichni tady  
**Strejda Leon:** a chces se pripojit knim?  
**Darinka.:** neee

Konverzace v romštině přejde do češtiny ve chvíli, kdy jeden uživatel odpoví česky na otázku položenou v romštině. Na základě toho druhý uživatel také pokračuje v češtině. Toto může být interpretováno jako přizpůsobení se kódu adresáta sdělení, což zmiňuje např. Siebenhaar (2006). Pozdrav ostatním uživatelům v romštině místo češtiny slouží k vyjádření solidarity s ostatními uživateli chatu a k potvrzení jejich sounáležitosti. Tento aspekt je ještě posílen použitím oslovení *prala* ‘bratři’. Poté, co se uživatelé navzájem ujistili o tom, že jsou členy stejné skupiny, může konverzace pokračovat v – v tomto případě neutrální – češtině.

#### 4.3. Přání

Některé komentáře a reakce na diskusním fóru vykazovaly následující vzorec: hlavní část zprávy byla v češtině, ale na konci přispěvatelé přepnuli do romštiny, aby mohli následující sdělení adresovat přímo romským čtenářům – obvykle se jednalo o přání všeho dobrého. Tento

<sup>5</sup> Gramaticky správný výraz pro ‘ty spíš’ je v tomto dialektu *tu soves*. Užití nesprávné koncovky slovesa může ukazovat na to, že kompetence uživatele *Strejda Leon* v romštině je omezená.

vzorec se objevuje v příkladu (5), což je komentář k dokumentu, pojednávajícímu o romské rodině, která kdysi žila v chudobě na Slovensku, ale pak emigrovala do Velké Británie.

- (5) Romské děti ze Slovenska ovládají angličtinu, ale k tomu tyto děti umí mluvit romsky a slovensky! Tady je vidět, jak jsou romské děti nadané a chytré, ale bohužel česká společnost je přesvědčená o opaku. Důkazem o inteligenci našich dětí byl tento dokument.

[POKRAČUJE ROMSKY]

*Savore Romenge so odgele andro aver štaty, prajinav but bacht the sastipen. Oda kerdžan mište tumare čhvenge, bo namušinena te phiren andro zvlašna školy, a palis le čhavoren užaren ča o almužny, abo o metly the o lopaty!*

[‘Všem Romům, kteří odešli do jiných zemí přeju hodně štěstí a zdraví. Udělali jste dobrou věc pro své děti, protože nebudou muset chodit do zvláštních škol, a pak děti čekají jen almužny anebo metly a lopaty!’]

První část komentáře je určena všem potenciálním čtenářům – Romům i Neromům. Uživatel vyzdvihuje talent romských dětí a prohlašuje, že by je společnost měla hodnotit lépe. Do tohoto bodu má příspěvek zvýšit sebevědomí romských uživatelů a zároveň zapůsobit na neromské čtenáře a změnit jejich předpokládaný negativní pohled na Romy. Druhá část komentáře je určena výhradně romským čtenářům. Neromští uživatelé jsou z diskuse vyloučeni tím, že pisatel přejde do jazyka jim nesrozumitelného. Ještě jasněji je to vidět na příkladu (6), ve kterém autor příspěvku připojuje přání všeho dobrého rovnou dvakrát – jednou v romštině pro Romy a podruhé v češtině pro všechny ostatní. Také stojí za zmínku užití romské formule *Upre Roma* ‘vpřed, Romové’.

- (6) [...] *Upre Roma – bacht the sastipen tumenge pre karačoňa . Bachtalo nevo berš , but zor the love . A všem lidem khamoro v duši- požehnané vánoční svátky.*

[‘Vpřed, Romové – hodně štěstí a zdraví na Vánoce. Šťastný nový rok, hodně síly a peněz. A všem lidem slunce v duši – požehnané vánoční svátky.’]

#### 4.4. Tajný kód

Užití romštiny jako tajného kódu je zaznamenáno v mnoha studiích (srov. např. Bakker, 1995, Smart a Crofton, 1875, Granqvist, 2006). Skutečnost, že Neromové obvykle romsky nemluví

a nerozumí, umožňuje mluvčím romštiny užít tento jazyk ve chvílích, kdy nechtějí, aby jim Neromové rozuměli. Tuto strategii využili i někteří uživatelé na diskusním fóru. Příklady (7) a (8) ukazují, že k přepnutí do romštiny došlo ve chvíli, kdy pisatel chtěl skrýt obsah následujícího sdělení před neromskými čtenáři. V příkladu (7) je viditelná snaha odradit Neromy od pokračování v diskusi, kromě toho obsah sdělení v romštině je pro Neromy poměrně nelichotivý.

- (7) Od teto chvile budu diskutovat v romstine. *Romale pisinen ca romanes the dykhaha so o gadze kerena. Me imar nakamav te sunel lengere diline la'va .Sar kamen romale skusinen te pisinen romanes. A o diline rasisti dzane kyja peskere.*

[‘Od této chvíle budu diskutovat v romštině. Romové, pište jen romsky a uvidíme, co budou gádžové dělat. Ja už nechci poslouchat ty jejich hloupé řeči. Pokud chcete, zkuste psát romsky. A ti hloupí rasisti si půjdou po svých. ‘]

Následující příspěvek se objevil v reakci na článek informující o žhářském útoku na dům romské rodiny. Jeden z romských účastníků diskuse (A) se vyjádřil v tom smyslu, že útok byl rasově motivovaný. Další účastník diskuse (B), pravděpodobně Nerom, na to zareagoval slovy, že není vyloučeno, že útočníci byli sami Romové. To uživatele (A) rozčílilo natolik, že připojil poměrně urážlivý komentář, na který zareagoval uživatel (C) následujícím způsobem:

- (8) Emil to nemyslí špatně ale jen to jinak prezentoval. Myslím, že by se už nemělo o tom psát. Je třeba počkat na celé ukončení vyšetřování. I když já jsme skeptik, no uvidíme.

[POKRAČUJE ROMSKY]

*Roma Emil, vareso len hin čačo bo pes mek nadžanel ko kada kerda. Mištes džanen save kala beng hine. But bach the sacipen le Romenge and Kanada.*

[Romové, Emile, on má částečně pravdu, protože se ještě neví, kdo to udělal. Víte dobře, co jsou ti lotři zač. Hodně štěstí a zdraví Romům v Kanadě.]

V první části reakce se uživatel (C) snaží zklidnit diskusi a ztišit emoce obou diskutujících (A a B). Přitom vystupuje jako neutrální prostředník, tj. nesympatizující ani s jednou stranou sporu. Nicméně poté, co přejde do romštiny – a tím pádem zajistí, že uživatel B dalšímu obsahu neporozumí – osloví přímo uživatele A a vyjádří svůj názor, že uživatel A se může mýlit. Tím, že tato část sdělení je vyjádřena v romštině, uživatel C vyjadřuje jistou podporu disku-

tujícímu A i přesto, že dá jasně najevo, že s jeho názorem nesouhlasí. Zároveň jeho nesouhlas zůstane pro diskutující neznalé romštiny skrytý.

## 5. Závěr

Ačkoli hlavním jazykem komunikace na studovaném chatu a diskusním fóru byla čeština, na příkladech se ukázalo, že romština v tomto typu komunikace plní několik důležitých funkcí. Přepínání do romštiny vyjadřuje identifikaci uživatelů s romským etnikem, solidaritu mezi romskými účastníky diskuse a postoje uživatelů k romštině. Kromě toho přepínání do romštiny umožňuje diskutujícím používat formule, které v češtině nemají přesný ekvivalent nebo vyjadřují kulturní koncepty specifické pro romské prostředí. V neposlední řadě funguje romština jako tajný kód, který umožňuje utajit obsah sdělení před Neromy.

*Překlad z anglického originálu autorka*

## Literatura

- AARSAND, P. A. 2008. Frame Switches and Identity Performances: Alternating between Online and Offline. *Text & Talk – An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies*, 28, 147. ISSN 0165-4888.
- ANDROUTSOPOULOS, J. 2006. Introduction: Sociolinguistics and computer-mediated communication. *Journal of Sociolinguistics*, 10. ISSN 1360-6441, s. 419-438.
- APPEL, R. & MUYSKEN, P. 1987. *Language contact and bilingualism*, New York, Edward Arnold. ISBN 9053568573.
- AUER, P. 2005. A postscript: code-switching and social identity. *Journal of Pragmatics*, 37. ISSN: 0378-2166, s. 403-410.
- BAKKER, P. 1995. Notes on the Genesis of Calo and Other Iberian Para-Romani Varieties. In: MATRAS, Y. (ed.) *Romani in Contact: The History, Structure, and Sociology of a Language*. Amsterdam: John Benjamins. ISBN 978 90 272 3629 6.

- ČERVENKA, J., SADÍLKOVÁ, H. & KUBANÍK, P. 2008. Sociolingvistický výzkum situace romštiny na území ČR. Praha: Univerzita Karlova (závěrečná zpráva).
- CRYSTAL, D. 2001. *Language and the Internet*, Cambridge, Cambridge University Press. ISBN 0521868599.
- GRANQVIST, K. 2006. (Un)wanted Institutionalization: The Case of Finnish Romani. *Romani studies*, 16. ISSN 1528-0748, s. 43-62.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1979. Bilingualism among the Slovak Rom. *International Journal of the Sociology of Language*. ISSN 0165-2516, s. 33-49.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M., ŠEBKOVÁ, H. & ŽLNAYOVÁ, E. 2001. *Romsko-český a česko-romský kapesní slovník*, Praha, Fortuna. ISBN 80-7168-619-0.
- KYUCHUKOV, H. 2006. Code-switching among Muslim Roms in Bulgaria. *International Journal of the Sociology of Language*. ISSN 0165-2516, s. 41-51.
- MATRAS, Y. 2002. *Romani: A Linguistic Introduction*, Cambridge University Press. ISBN 9780521631655.
- MYERS-SCOTTON, C. 1995. *Social Motivations for Codeswitching: Evidence from Africa*, Oxford, Oxford University Press. ISBN 0198239238.
- PAOLLILO, J. C. 1996. Language choice on soc.culture.punjab. *Electronic Journal of Communication* [Online], 6. Web: <http://www.cios.org/EJCPUBLIC/006/3/006312.HTML> [Přístup 31. ledna 2009]. ISSN 19816278.
- POPLACK, S. 1980. Sometimes I'll start a sentence in English y termino en español. *Linguistics*, 18. ISSN 0024-3949, s. 581-618.
- RUSAKOV, A. 2001. The North Russian Romani Dialect: Interference and Code Switching. In: DAHL, Ö. & KOPTJEVSKAJA-TAMM, M. (eds.) *The Circum-Baltic languages: Typology and Contact*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamin's. ISBN 9027230579.
- SIEBENHAAR, B. 2006. Code choice and code-switching in Swiss-German Internet Relay Chat rooms. *Journal of Sociolinguistics*, 10. ISSN 1360-6441, s. 481-506.
- SMART, C. B. & CROFTON, H. T. 1875. *The Dialect of the English Gypsies*, London, Asher & co. ISBN 1445553031.
- TINGSTAD, V. 2003. *Children's Chat on the Net: A Study of Social Encounters in Two Norwegian Chat Rooms*, Trondheim, Norwegian University of Science and Technology. Dissertation.
- VAN GASS, K. V. 2008. Language contact in computer-mediated communication: Afrikaans- English code switching on internet relay chat (IRC). *Southern African Linguistics & Applied Language Studies*, 26. ISSN 1607-3614, 429-444.

WARSCHAUER, M., SAID, G. R. E. & ZOHRY, A. 2007. Language Choice Online: Globalization and Identity in Egypt. In: DANET, B. & HERRING, S. (eds.) The Multilingual Internet: Language, Culture and Communication Online. Oxford: Oxford University Press. ISBN 0195304802.

